

**ΣΧΟΛΗ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ
62^η ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΣΕΙΡΑ
ΚΑΝΟΝΙΚΗ ΦΟΙΤΗΣΗ**

ΑΤΟΜΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

**ΤΑ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΑ ΔΟΓΜΑΤΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ
ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΟΝΡΟΕ ΣΤΟΝ ΜΠΟΥΣ II**

**ΑΠΟ
ΑΝΧΗ(ΠΒ)ΓΡΥΛΛΑΚΗ ΜΙΛΤΙΑΔΗ**

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2010

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ

	Σελίδα
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	1
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	3
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ "Α"</u> <u>Η ΑΜΕΡΙΚΗ ΩΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΔΥΝΑΜΗ</u>	
1. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΔΟΓΜΑΤΟΣ	3
2. ΤΟ ΔΟΓΜΑ ΜΟΝΡΟΕ.	4
3. ΤΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΤΩΝ Η.Π.Α	5
4. ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ	5
	ΤΟ
	5
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ "Β"</u> <u>Η ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΣΕ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΔΥΝΑΜΗ</u>	
1. ΕΠΙΔΙΩΞΗ ΕΠΙΡΡΟΗΣ ΣΤΗ ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΑΜΕΡΙΚΗ	6
2. ΑΠΟ ΤΟ ΔΟΓΜΑ ΜΟΝΡΟΕ ΣΤΟ ΔΟΓΜΑ ΤΡΟΥΜΑΝ.	8
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ "Γ"</u> <u>ΤΑ ΨΥΧΡΟΠΟΛΕΜΙΚΑ ΔΟΓΜΑΤΑ</u>	
1. ΤΟ ΔΟΓΜΑ ΑΙΖΕΝΧΑΟΥΕΡ.	9
2. ΚΕΝΝΕΝΤΥ	10
	ΤΟ ΔΟΓΜΑ

3.		ΤΟ ΔΟΓΜΑ	
	ΤΖΟΝΣΟΝ	11	
4.	ΤΟ ΔΟΓΜΑ ΝΙΞΟΝ.		11
5.		ΤΟ	
	ΔΟΓΜΑ ΚΑΡΤΕΡ.	12	

ΚΕΦΑΛΑΙΟ "Δ"
Η ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΣΕ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΘΡΙΑΜΒΟ

1.		ΤΟ ΔΟΓΜΑ	
	ΡΗΓΚΑΝ. Η ΧΡΗΣΗ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ	13	
2.		ΤΟ	
	ΔΟΓΜΑ ΜΠΟΥΣ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ.	14	
3.	ΤΟ ΔΟΓΜΑ ΚΛΙΝΤΟΝ. ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΑΣΤΑΘΕΙΑΣ		15
4.		ΤΟ ΔΟΓΜΑ	
	ΜΠΟΥΣ ΝΕΩΤΕΡΟΥ. Ο ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ	16	

ΚΕΦΑΛΑΙΟ "Ε"
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΕΠΙΛΟΓΟΣ

1.	ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	17
2.	ΕΠΙΛΟΓΟΣ	18
3.	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	19

ΤΑ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΑ ΔΟΓΜΑΤΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΟΝΡΟΕ ΣΤΟΝ ΜΠΟΥΣ ΙΙ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Σκοπός της παρούσας διατριβής, είναι ο καθορισμός του πρίσματος υπό το οποίο θα πρέπει να εκτιμηθούν: η ανάλυση του γεωπολιτικού ρόλου των ΗΠΑ, η χάραξη της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής και οι μονομερείς επεμβάσεις της, με βάση τα διατυπωθέντα από τους Αμερικανούς προέδρους δόγματα ασφαλείας καθώς και η διατύπωση διαπιστώσεων – συμπερασμάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ "Α"

Η ΑΝΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΤΩΝ ΗΠΑ

Η έννοια του εθνικού Δόγματος

Το Εθνικό Δόγμα ή δόγμα εξωτερικής πολιτικής μιας χώρας προδιαγράφει τα όρια των εθνικών της ενδιαφερόντων και τη μεθόδευση προαγωγής τους απέναντι στις ανταγωνιστικές δυνάμεις και στο πλαίσιο των διεθνών σχέσεων - αυτών των αλληλοσυγκρουόμενων συμφερόντων μεταξύ κυρίαρχων κρατών - στο άναρχο διεθνές περιβάλλον. Αντανακλά στους πάγιους εθνικούς της σκοπούς, για την προαγωγή των οποίων επιστρατεύει τους μείζονες παράγοντες εθνικής ισχύος: τον πολιτικό, οικονομικό, ψυχολογικό και αμυντικό.

Το Δόγμα Monroe. Η Αμερικανική ηγεμονία στο Δυτικό ημισφαίριο.

Το δόγμα του προέδρου James Monroe του 1823 αποτελεί την πρώιμη διακήρυξη της ηγεμονίας των ΗΠΑ στο Δυτικό ημισφαίριο. Εκφράζει ένα αμφίδρομο απομονωτισμό, - αυτό των ΗΠΑ από τις ευρωπαϊκές εμπλοκές, αλλά και των ευρωπαϊκών επεμβάσεων στο χώρο της Λατινικής Αμερικής, που απέβλεπαν στην κατάπνιξη των υπό εξέλιξη απελευθερωτικών κινημάτων (1820-23) από τις ευρωπαϊκές αποικιακές δυνάμεις. Ο πολιτικός πυρήνας του δόγματος Monroe συνίσταται στο ότι αυτό χαρακτηρίζει «κάθε προσπάθεια ανάμειξης ευρωπαϊκής δύναμης στις εξελίξεις της αμερικανικής ηπείρου και απόκτησης επιρροής, σαν επικίνδυνη για την ειρήνη και ασφάλεια των ΗΠΑ», κατά συνέπεια αυτή θα αντιμετωπίζεται σαν εχθρική ενέργεια.

Εμπεριέχει το μείζονα εθνικό σκοπό του αποκλειστικού πολιτικού λόγου πάνω στις παναμερικανικές εξελίξεις, μέσω του αποκλεισμού των ευρωπαϊκών αποικιακών μητροπόλεων και τελικά μιας ολικής κυριαρχίας των ΗΠΑ στο δυτικό ημισφαίριο. Πρόκειται για την πρώτη φιλοδοξία των ΗΠΑ για ένα «αμερικανικό σύστημα, που θα υπαγορεύει τους όρους ανάμεσα στον παλαιό και νέο κόσμο».

Οι ΗΠΑ, στο πλαίσιο του δόγματος Monroe, αισθάνονται ασφαλείς στο ηπειρωτικό «κάστρο» τους, με τον παράκτιο στόλο τους να προστατεύει τους εμπορικούς λιμένες και τη Βρετανία να αποτρέπει με το στόλο της τις ευρωπαϊκές επεμβάσεις (πρακτικά της Γαλλίας) στην αμερικανική ήπειρο.

Χαρακτηριστική είναι η επίκληση του δόγματος Monroe κατά την κρίση της Κούβας (1962), και η όλη λειτουργικότητα αυτού στην προσπάθεια ανάσχεσης

της Κομμουνιστικής επιρροής στη «Γκρίζα περιοχή» (gray area) της Κεντρικής Αμερικής.

Το Παγκόσμιο ενδιαφέρον των ΗΠΑ.

Η πρώτη παρουσία και εμπλοκή της αμερικανικής θαλάσσιας δύναμης στη Μεσόγειο σημειώνεται ενωρίς το 1800, στο πλαίσιο του πολέμου που κήρυξε στις ΗΠΑ ο Σουλτάνος της Τριπόλεως.

Το αμερικανικό ενδιαφέρον στη υπόθεση της καταδυνάστευσης των λαών της Οθωμανικής αυτοκρατορίας και δη της Ελλάδος, θα εκδηλωθεί από νωρίς το 1784, κύρια με την έκρηξη της ελληνικής Επανάστασης του 1821, μέχρι και τη Μικρασιατική Καταστροφή του 1922.

Το 1853 ο αμερικανός ναύαρχος Matthew Calbraith Perry θα παραβιάσει με το στόλο του τα χωρικά ύδατα της Ιαπωνίας και θα την εξαναγκάσει να ανοίξει τις πύλες της στο εμπόριο της Δύσης. Ο μετέπειτα Πρόεδρος των ΗΠΑ Rutherford B. Hayes (1877-1881), μετά το 1870 που η Γαλλία διέτύπωσε την ιδέα της κατασκευής διώρυγας για τη διασύνδεση του Ατλαντικού με τον Ειρηνικό, - σε μια πρώτη έκφραση παγκόσμιας ηγετικής παρουσίας, διέτύπωσε προς αυτή το ενδιαφέρον των ΗΠΑ για τον έλεγχο των θαλάσσιων οδεύσεων προς τους μεγάλους ωκεανούς.

Το Αμερικανικό ενδιαφέρον για την Ευρώπη

Η εστίαση του αμερικανικού ενδιαφέροντος στην Ευρώπη θα επικεντρωθεί στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, υπό την επίδραση εξίσου ευρωπαϊών και αμερικανών γεωπολιτικών. Η έννοια του «κράτους», θα ανεύρει την πραγματική του υπόσταση από το γερμανό γεωπολιτικό Friedrich Ratzel (1844-1904).

Ο Γερμανός γεωπολιτικός Friedrich Ratzel καταγράφει σα πρωταρχικό σκοπό του κράτους την απόκτηση δύναμης (Macht) η οποία δύναμη θα το αναδείξει σε Μεγάλη Δύναμη (Grossmacht) και περαιτέρω σε Παγκόσμια Δύναμη (Weltmacht). Η επιτυχία των κρατών βασίζεται στο έδαφος, η μεγιστοποίηση του οποίου εξασφαλίζει το ζωτικό χώρο (Lebensraum) για την ανάδειξη των κρατών σε μεγάλες δυνάμεις.

Ο γεωστρατηγικός πλοίαρχος Alfred Thayer Mahan (1840-1914), μελετητής του ιστορικού παράγοντα της Θαλάσσιας Ισχύος, θα πείσει τον πρόεδρο των ΗΠΑ Theodore Roosevelt (1901-1909) ότι το μέλλον της χώρας βρίσκεται μακράν της αμερικανικής ηπείρου, και προκειμένου οι ΗΠΑ να καταστούν Πλανητική Δύναμη (World Power), θα πρέπει να ναυπηγήσουν ισχυρό υπερωκεάνιο στόλο για τον έλεγχο των ανοιχτών θαλασσών και των θαλασσιών οδεύσεων δια των Στενών, ριπτόμενες στη μεγάλη αποικιοκρατική περιπέτεια.

Πίστευε στην ιδέα του **«πετρωμένου του έθνους»**, η πραγμάτωση του οποίου απαιτούσε να καταστούν οι ΗΠΑ μια ισχυρή στρατιωτική, κύρια μια μεγάλη ναυτική δύναμη. Ένας σκοπός για τον οποίο απαιτούντο ισχυρές ναυτικές βάσεις σε παγκόσμια κλίμακα, κατά το ανάλογο της Μ. Βρετανίας. (Χάρτης 1) Περαιτέρω λοιπόν απαιτούντο εμπορική ναυτιλία και αποικίες.

Ο αμερικανός γεωπολιτικός Nicolas Spykman, σε αντίθεση με το Mackinder, επικεντρώνεται στην προέχουσα σημασία της παράκτιας Ευρασιατικής περιμέτου «Rimland», έναντι της Μακιντεριανής «καρδιάς». Η Rimland συμπίπτει με το Εσωτερικό Παράκτιο Τόξο του Μάκιντερ. Η κατοχή της, θα εξασφάλιζε στις θαλάσσιες δυνάμεις την κυριαρχία της Ευρασίας και περαιτέρω την παγκόσμια κυριαρχία. Θα επισημάνει ακόμη στην αμερικανική διοίκηση, ότι η ασφάλεια των ΗΠΑ βρίσκεται πρακτικά επί της ευρωπαϊκής ηπείρου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ "B"

ΟΙ ΗΠΑ ΣΤΟΝ ΔΡΟΜΟ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΔΥΝΑΜΗΣ

Επιδίωξη επιρροής στη Λατινική Αμερική

Το πρώτο βήμα προς δρόμο της Παγκόσμιας Δύναμης ήταν ο νικηφόρος Ισπανοαμερικανικός πόλεμος του 1898, όπου οι ΗΠΑ κατεναυμάχησαν τον Ισπανικό στόλο (στις Φιλιππίνες και την Κούβα) και καθήλωσαν τις ισπανικές φιλοδοξίες στο ρόλο της παγκόσμιας δύναμης.

Από τον πόλεμο αυτό οι ΗΠΑ απέκομισαν τις κτήσεις των Φιλιππίνων, του Πόρτο-Ρίκο, της νήσου Γκουάμ επί του Ειρηνικού, τον έλεγχο της Κούβας (1902), και την κυριαρχία της διώρυγας του Παναμά (1903). Στα τέλη του 19ου αιώνα οι ΗΠΑ θα προσαρτήσουν τη νήσο Χαβάη επί του Ειρηνικού, και θα συμμετάσχουν στον κοινό αμερικανικό-βρετανικό-γερμανικό έλεγχο των νήσων Σαμόα, συμπληρώνοντας τη νησιωτική «γέφυρα» προς τη Ν.Α. Ασία.

Οι γεωστρατηγικές σειρήνες της Ευρώπης και των ιδίων των ΗΠΑ θα συνεγείρουν εξίσου το ενδιαφέρον της αμερικανικής διοίκησης στις ευρωπαϊκές εξελίξεις. Πρωταρχικά η θεωρία του Harold Mackinder (1861-1947), σύμφωνα με την οποία ο κάτοχος της ευρωπαϊκής «καρδιάς», (πρακτικά της ευρωπαϊκής Ρωσίας και Μεσευρώπης) θα καταστεί ο κυρίαρχος της ευρωπαϊκής ηπείρου και κατά συνεπεία της «παγκόσμιας νήσου» (Ευρασία και Αφρική), και τελικά κυρίαρχος του κόσμου.

Το ενδιαφέρον των ΗΠΑ εστιάζεται επίσης, από τις αρχές του 20ού αιώνα, στην Εγγύς Ανατολή, σε μια προσπάθεια κηδεμόνευσης της Αρμενίας και της Τουρκίας, εκμετάλλευσης των πετρελαίων της Μ. Ανατολής και γενικά της κάρπωσης των κερδών από τη διάλυση της Οθωμανικής αυτοκρατορίας.

Ο αμερικανός πρόεδρος Woodrow Wilson θα παρακαθήσει στη συνδιάσκεψη ειρήνης των Παρισίων (1919) κομίζων τα 14 σημεία της αμερικανικής διακήρυξης περί ελευθεριών: αυτοδιάθεσης, ελευθερίας ναυσιπλοΐας και εμπορίου κ.α.

Αυτό που αποκτά ιδιαίτερη σημασία είναι ότι οι Αμερικανοί εισήλθαν στους δύο μεγάλους ευρωπαϊκούς πολέμους του 20ού αιώνα (στο Β΄ΠΠ και στην Άπω Ανατολή), με σαφή γεωπολιτική αντίληψη των επικειμένων επιπτώσεων στην αμερικανική ασφάλεια, αλλά και συνείδηση των ιδίων δυνατοτήτων εθνικής ισχύος, ώστε να κατισχύσουν σε στρατηγικό πεδίο πολέμου των ευρασιατικών δυνάμεων της Γερμανίας και Ιαπωνίας.

Από το Δόγμα Μονρόε στο Δόγμα Τρούμαν. Η καταστολή δυνατότητας Κομμουνιστικής Εξέγερσης

Η διακήρυξη του δόγματος Truman την 14-3-1947 αποτελεί την πανηγυρική έξοδο της αμερικανικής πολιτικής από την ιδέα του άβατου αμερικανικού «κάστρου» του δόγματος Μονρόε προς μια παγκόσμια παρουσία κυριαρχικής δύναμης, που επρόκειτο να επηρεάσει καθοριστικά τις παγκόσμιες εξελίξεις μετά το Β΄ΠΠ.

Πρόκειται αθροιστικά για τη δυναμικότερη έκφραση της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, που επηρέασε άμεσα τις παγκόσμιες εξελίξεις. Οι πρώτοι βασικοί πολιτικοί σκοποί των ΗΠΑ, που προωθούνται στο πλαίσιο του δόγματος Truman και Σχεδίου Marshal είναι:

α) Η περίσωση της Ελλάδας, Τουρκίας και Ιράν από τη Σοβιετική πίεση, η ευόδωση της οποίας θα άνοιγε στη Ρωσία, δια των Στενών, την οδό των τριών ηπείρων: της Ευρώπης (μέσω των Κομμουνιστικών κομμάτων της Ιταλίας και Γαλλίας), της Ασίας και Αφρικής.

β) Η απαγόρευση από κοινού με τη Βρετανία των Ρωσικών ενδιαφερόντων στο χώρο της Μ. Ανατολής και της Ανατολικής Μεσογείου γενικότερα.

Η σύμμαχος Ρωσία στον πόλεμο κατά του Άξονα ήταν η μελλοντική αντίπαλος στο μοίρασμα της Ευρώπης και των σφαιρών επιρροής στον υπόλοιπο κόσμο. Η σκέψη της αμερικανικής διοίκησης από το 1941 έχει σαν πολιτικό γνώμονα, ότι μια Ευρώπη υπό Γερμανική κυριαρχία είναι εξίσου απευκταία με μια Ευρώπη υπό Σοβιετική κυριαρχία.

Η όλη πολιτική προσπάθεια του Σχεδίου Marshal κατευθύνονταν πρώτιστα στην οικονομική ανόρθωση και πολιτική ανάσχεση της Δ. Γερμανίας, χωρίς τη σύμπραξη της οποίας το δυτικό αμυντικό οικοδόμημα (ενόψει μάλιστα και των φυγόκεντρων τάσεων της Γκωλικής Γαλλίας) εξετιμάτο ως αμφίβολης αμυντικής συνοχής.

Είναι βέβαιον ότι οι Αμερικανοί μετείχαν και στους δύο παγκόσμιους πολέμους της Ευρώπης με μια ολοκληρωμένη γεωστρατηγική άποψη: αυτή της διαιρεμένης Ευρώπης με αποκλεισμό της Ρωσίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ "Γ"

ΤΑ ΨΥΧΡΟΠΟΛΕΜΙΚΑ ΔΟΓΜΑΤΑ

Το Δόγμα Eisenhower. Στρατιωτικές Επεμβάσεις στη Μ.Ανατολή

Ενόψει της κατάρρευσης του αποικιακού συστήματος της Βρετανίας και Γαλλίας στη Μ. Ανατολή, οι ΗΠΑ, με τη διατύπωση του Δόγματος Eisenhower (9 Μαρ. 1957), επέβαλαν, πέραν της πολιτικής, και τη στρατιωτική παρουσία τους στο χώρο της Μ. Ανατολής. Πρόκειται εδώ για μια επιθετική και καθαρά στρατιωτική εκδοχή του Δόγματος Truman, στη βάση του οποίου πραγματοποιήθηκε η πρώτη στρατιωτική επέμβαση των ΗΠΑ στο χώρο της Μ.Ανατολής. Μια ευκαιριακή και πρακτικά αναίτια επέμβαση στο Λίβανο τον Ιούλιο του 1958, στο πλαίσιο μιας «οπερετικής» για τα αμερικανικά δεδομένα επιχείρησης, που χαρακτηρίστηκε «κάτι σαν πόλεμος». (Not a War, but like a war).

Ο πρόεδρος Eisenhower, αντιμετώπιζε το πρόβλημα των διεθνών σχέσεων με τη στρατιωτική πρακτική και τη αντίληψη των μαρτύρων του Ιεχωβά, που βίωσε στην πατρική του οικογένεια. Υπό την πλήρη ισχύ του πυρηνικού δόγματος της «Μαζικής Ανταπόδοσης» (Massive Retaliation) και σε αγαστή

συνεργασία με το θρησκόληπτο υπουργό εξωτερικών Τζων Φόστερ Ντάλλες, ακολούθησαν μια παρακινδυνευμένη πολιτική, επισείοντας στον «άθεο κομμουνισμό» την πυρηνική αποκάλυψη. Ενέπλεξε τα αμερικανικά στρατεύματα στους πολέμους της Ν.Α. Ασίας (Κορέα, Βιετνάμ), αποβλέποντας στην υποκατάσταση της καταρρέουσας αποικιακής δύναμης Γαλλίας (Ινδοκίνα: Ντιεν – Μπιεν – Φου, 1954) και της Βρετανίας στη Μ. Ανατολή, ταυτίζοντας την υπεράσπιση των ελευθεριών με την έννοια της ελευθερίας. Το ΝΑΤΟ επί προεδρίας Eisenhower κατέστη η κυριαρχική δύναμη της Δυτικής Ευρώπης, με παράλληλες υποχρεώσεις εξω-νατοϊκών (αμερικανικών) επεμβάσεων στο χώρο της Μ.Ανατολής και Β. Αφρικής.

4. Το Δόγμα Kennedy. Υποστήριξη για την Συγκράτηση του Κομμουνισμού στο Δυτικό Ημισφαίριο

Το Δόγμα Kennedy αναφέρεται στις πρωτοβουλίες εξωτερικής πολιτικής του 35ου Προέδρου των Η. Π. Α., John Fitzgerald Kennedy, προς τη Λατινική Αμερική κατά τη διάρκεια της θητείας του μεταξύ 1961 και 1963. Ο Kennedy εξέφρασε την υποστήριξη για τη συγκράτηση του κομμουνισμού και την αντιστροφή της κομμουνιστικής προόδου στο δυτικό ημισφαίριο. Το Δόγμα Kennedy ήταν ουσιαστικά μια επέκταση των δικαιωμάτων εξωτερικής πολιτικής των προηγούμενων προέδρων Dwight Eisenhower και Harry S. Truman. Το Δόγμα Kennedy βασίστηκε σε αυτούς τους ίδιους στόχους αλλά ενδιαφέρθηκε για τη διάδοση του κομμουνισμού και της σοβιετικής επιρροής στη Λατινική Αμερική μετά από την κουβανική επανάσταση που έφερε το Fidel Castro στη δύναμη κάτω από Eisenhower κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '50.

Μια κυρίαρχη προϋπόθεση κατά τη διάρκεια της διακυβέρνησης του Kennedy ήταν η ανάγκη να ανασχεθεί ο κομμουνισμός με οποιοδήποτε κόστος. Σε αυτό το περιβάλλον ψυχρού πολέμου, η κλήση «για τη στρατιωτική δύναμη

και την ομοφωνία στον αγώνα κατά του κομμουνισμού ισορροπήθηκαν με... ελπίδες για τον αφοπλισμό και παγκόσμια συνεργασία». Ένα άλλο κοινό θέμα στην εξωτερική πολιτική του Kennedy ήταν η πεποίθηση ότι επειδή οι Ηνωμένες Πολιτείες είχαν τη δυνατότητα και τη δύναμη να ελέγξουν τα γεγονότα στο διεθνές σύστημα, έπρεπε να το κάνουν. Ο Kennedy εξέφρασε αυτήν την ιδέα στην ομιλία του όταν δήλωσε, *«στη μεγάλη ιστορία του κόσμου μόνο σε μερικές γενεές έχει χορηγηθεί ο ρόλος της υπεράσπισης της ελευθερίας από την ώρα του μέγιστου κινδύνου της. Δεν συρρικνώνομαι από αυτήν την ευθύνη αλλά την καλωσορίζω.»*

Το Δόγμα Τζόνσον . Ενάντια στις Εγχώριες Επαναστάσεις για Κομμουνιστική Δικτατορία

Το καλούμενο Δόγμα του προέδρου Lyndon B. Johnson (1963-1969) αποτελεί μια παραλλαγή του Δόγματος Μονroe, στη βάση του οποίου οι ΗΠΑ πραγματοποίησαν τη στρατιωτική επέμβαση στη Δομινικανή Δημοκρατία, με την αιτιολογία ότι η επανάσταση ήταν μια εσωτερική υπόθεση των χωρών της αμερικανικής ηπείρου. Η επέμβαση αποσκοπούσε στη στήριξη των αμερικανικών συμφερόντων, που απειλήθηκαν από τον κίνδυνο ανατροπής της δεξιάς στρατιωτικής κυβέρνησης από το συνασπισμό των αριστερών κομμάτων, γεγονός που μπορούσε να καταλήξει σε εμφύλιο πόλεμο.

Γενικά η διοίκηση του προέδρου Johnson χαρακτηρίζεται από μια ενστικτώδη τάση στρατιωτικής επίλυσης των προβλημάτων εξωτερικής πολιτικής, χωρίς τη θεώρηση εναλλακτικών (πολιτικών) επιλογών.

Η διατύπωση του Δόγματος Johnson παραπέμπει στο Δόγμα Leonid Bresnien, το οποίο νομιμοποιεί το δικαίωμα ανάμειξης στα εσωτερικά των σοσιαλιστικών χωρών για την επαναφορά τους στη σοσιαλιστική τάξη. Ονομάζεται για τούτο και «δόγμα της περιορισμένης κυριαρχίας» ή της «σοσιαλιστικής κυριαρχίας», και νομιμοποιεί τις επεμβάσεις στην Ουγγαρία (1956) και Τσεχοσλοβακία (1968).

Το Δόγμα Nixon. Ενθάρρυνση των Ασιατικών Συμμάχων

Το Δόγμα της «Υφεσης» (Detente) του προέδρου Richard Nixon (1969-1974), που διακήρυξε τη Συνεργασία με τις κομμουνιστικές χώρες, διατυπώθηκε τον Ιούνιο του 1969 και άρχισε να υλοποιείται το 1971. Το Δόγμα Nixon δηλώνει κατηγορηματικά την απόφαση των ΗΠΑ για μια στρατιωτική απεμπλοκή από την ηπειρωτική Ασία, και τη μεταφορά των βαρών του συνεχιζόμενου πολέμου στη Δημοκρατία του Ν. Βιετνάμ (Vietnamization of war). Πρόκειται για μια προεκλογική δέσμευση, που έφερε το Nixon στην προεδρία: *«Οι ΗΠΑ θα μετέχουν στην άμυνα και ανάπτυξη των φίλων και συμμάχων... Δεν μπορούν να αναλαμβάνουν την άμυνα όλων των ελευθέρων λαών του κόσμου... Θα βοηθήσουν όπου υπάρχει κάτι το διαφορετικό και θεωρούν ότι τις ενδιαφέρει»*

Το Δόγμα Nixon περιλαμβάνει δύο σκέλη: Το πρώτον σκέλος αφορά την στρατιωτική απεμπλοκή τους (στρατιωτική βοήθεια σε προσωπικό και υλικό) από τα τοπικά προβλήματα των συμμάχων χωρών, τα οποία θα πρέπει να αντιμετωπίζονται εξ' ιδίων. Οι ΗΠΑ από την πλευρά τους θα εξασφαλίζουν την αντιπυρηνική ασπίδα στις απειλούμενες σύμμαχες χώρες και θα συνεισφέρουν στις περιπτώσεις χωρών, η επιβίωση των οποίων αφορά στα ζωτικά ενδιαφέροντα ασφάλειας των ΗΠΑ (χαρακτηριστική περίπτωση το Ισραήλ). Το δεύτερο σκέλος αφορά στην υπόθεση της «Υφεσης» (Detente) στις σχέσεις με τη Σοβιετική Ένωση.

Το Δόγμα Carter. Προστασία των Χωρών του Περσικού Κόλπου

Συνέχεια της αμερικανικής δογματικής αποτελεί ο Δόγμα Carter του 1980, πρακτικά μια «τελεσιγραφική» προειδοποίηση προς τους Σοβιετικούς σχετικά με τα ζωτικά ενδιαφέροντα των ΗΠΑ στη Μ.Ανατολή, μετά την εισβολή τους στο Αφγανιστάν (Δεκ. 1979) και την απειλητική - ως χαρακτηρίστηκε - προσέγγιση στην περιοχή του Περσικού.

Ο πρόεδρος Jimmy Carter (1977-1981) θα αναλάβει την προεδρία μετά τον «τραυματικό» για την αμερικανική δύναμη πόλεμο του Βιετνάμ, για να διαπιστώσει στην εναρκτήρια ομιλία του ότι « το έθνος μας έχει τα αναγνωρισμένα του όρια (ισχύος) και δεν μπορούμε ούτε να ανταποκρινόμαστε σε όλες τις προκλήσεις, ούτε να λύσουμε όλα τα προβλήματα». Πρόκειται για το σημείο καμπής, αναφορικά με τα απεριόριστα όρια του Δόγματος Truman.

Ο Carter διαπιστώνει την έλευση ενός «νέου κόσμου» στο παγκόσμιο σκηνικό, που θα απαιτήσει μια νέα εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ, προκειμένου να διαμορφώσουν αυτό το νέο κόσμο. Το Δόγμα του προέδρου Carter - αποκύημα και αυτό του Δόγματος Τρούμαν - απέβλεπε στην απόκρουση της απειλής που συνεπάγονταν η σοβιετική εισβολή στο Αφγανιστάν (1979), μια «επίθεση» κατά των ζωτικών συμφερόντων των ΗΠΑ στην ευρύτερη περιοχή του Περσικού, που θα αποκρούονταν με κάθε αναγκαίο μέσο, συμπεριλαμβανόμενης της στρατιωτικής δύναμης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ "Δ"

Η ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΣΕ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΘΡΙΑΜΒΟ

Το Δόγμα Reagan. Η Χρήση Στρατιωτικών Δυνάμεων για την Υπεράσπιση των Αμερικανικών Ζωτικών Συμφερόντων

Το καλούμενο Δόγμα Reagan (Νοε. 1980), που πρακτικά συνιστά την πολιτική του προέδρου Ronald Reagan (1981-1989) κινείται και αυτό πάνω στη βασική πολιτική γραμμή του Δόγματος Truman, αυτή της παρεμπόδισης του κομμουνισμού να επιβληθεί στις χώρες του Τρίτου Κόσμου. Σε αυτή του την προσπάθεια ο πρόεδρος Reagan εγκαινιάζει μια επιθετική πολιτική έναντι της Σοβιετικής Ένωσης, παρέχοντας στρατιωτική υποστήριξη στις αντικομμουνιστικές ανταρτικές ομάδες (Νικαράγουα, Αγκόλα, Μοζαμβίκη, Καμπότζη, Αφγανιστάν) και υποχρεώνοντας τη Ρωσία σε μια αμυντική πολιτική στις χώρες

του Τρίτου Κόσμου. Ο Reagan καταπολέμησε επίμονα το δόγμα της Ύφεσης από το 1976 που ήταν κυβερνήτης της Καλιφόρνιας, επιτιθέμενος προσωπικά κατά του προέδρου Gerald Ford (1974-1977) και υπουργού εξωτερικών Henry Kissinger.

Ισχυρίζονταν ότι η πολιτική της Ύφεσης έφερε τη χώρα σε θέση αδυναμίας να αμυνθεί στην κομμουνιστική εισχώρηση στις χώρες του Τρίτου Κόσμου, ώστε ο πρόεδρος Ford να εξαναγκασθεί σε μια υποβάθμιση των διαπραγματεύσεων με τη Σοβιετική Ένωση και αύξηση του αμυντικού προϋπολογισμού.

Γενικά η προεδρία Reagan χαρακτηρίζεται από τη σκληρή στάση έναντι της Σοβιετικής Ένωσης και μια πολιτική αναδρομή στην κλασική ψυχροπολεμική περίοδο, που χαρακτηρίστηκε ως «Δεύτερος Ψυχρός Πόλεμος». Χωρίς την παραμικρή γεωπολιτική αντίληψη του περιβάλλοντος κόσμου, μέσα στον οποίο η ένταση της ψυχροπολεμικής αντιπαλότητας εξασθενούσε, ο Reagan επικεντρώθηκε στην «ανάσχεση» της Σοβιετικής Ένωσης στο εύρος του πλανήτη, στηρίζοντας την ασφάλεια των ΗΠΑ στα πυραυλικά συστήματα MX (πολλαπλών πυρηνικών κεφαλών), στη στρατηγική αεροπορία και την «αντιπυραυλική ασπίδα» (Strategic Defence Initiative), που - υποτίθεται - θα περιήγαγαν τα πυρηνικά όπλα (του αντιπάλου) σε αχρηστία. Επεσήμανε το θανάσιμο κίνδυνο της διεθνούς τρομοκρατίας και ανήγαγε σε «μαχητές της ελευθερίας» τους συμμάχους αμφίβολης αξιοπιστίας, όπως οι Κόντρας της Νικαράγουας, οι Μουτζαχεντίν του Αφγανιστάν, η UNITA της Αγκόλας, οι Κόκκινοι Χμερ της Καμβότζης κ.ο.κ.

Το Δογμα George Bush του πρεσβύτερου. Συντριπτική Νίκη σε Μικρό Χρονικό Διάστημα

Η προεδρία του George Bush του πρεσβύτερου (1989-93) χαρακτηρίζεται από την υποστήριξη των ανεπιτυχών προσπαθειών του προέδρου Mikhail

Gorbachev για μια ελεγχόμενη φιλελευθεροποίηση του κομμουνιστικού καθεστώτος, που κατέληξαν στη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης και συμπάρεσαν τον ίδιο τον Gorbachev. Ο πρόεδρος Bush δεν επρόκειτο να συνεισφέρει στη δογματική του εκπνέοντος ψυχρού πολέμου. Απεναντίας διακήρυξε το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και ενθάρρυνε τους δυτικούς ηγέτες για μια πολιτική υπέρβαση του δόγματος της ανασχεσης απέναντι στη Ρωσία.

Στο πλαίσιο της κατάργησης του δόγματος της «ανασχεσης» (containment), ο Bush πρότεινε την αμοιβαία περικοπή των Συμβατικών Δυνάμεων με τη Ρωσία, πρόταση που κατέληξε στην υπογραφή της Συνθήκης περί Συμβατικών Δυνάμεων CFE (Conventional Forces in Europe την 19-11-1990).

Ο πόλεμος του Κόλπου (1990-91) εναντίον του Ιράκ θα φέρει στο προσκήνιο τα ζωτικά ενδιαφέροντα των ΗΠΑ στη Μ. Ανατολή και θα προβάλλει τον ηγετικό ρόλο τους στις κοινές επιχειρήσεις επιβολής μιας «Νέας Παγκόσμιας Τάξης», που θα εγγυάται την ειρήνη και σταθερότητα στον ευρύτερο Μεσανατολικό χώρο, δύο βασικές προϋποθέσεις στην απρόσκοπτη λειτουργία της παγκόσμιας οικονομίας. Ο πρόεδρος Bush κατόρθωσε, για πρώτη φορά στη ιστορία, να συσπειρώσει τις ευρωπαϊκές και αραβικές δυνάμεις σε ένα διεθνή συνασπισμό, υπό την εντολή των Η.Ε. Επρόκειτο για τον πρώτο κλασσικό πόλεμο του 21ου αιώνα, με τη χρήση επαναστατικών πολεμικών μέσων της σύγχρονης τεχνολογίας.

Το Δόγμα Clinton. Καταπολέμηση της Αστάθειας Οπουδήποτε

Η μετα-διπολική περίοδος της 10ετίας του '90 συμπίπτει πρακτικά με την προεδρία του προέδρου Bill Clinton (1993-2001). Η Αμερική κατέστη η μοναδική και αδιαφιλονίκητη παγκόσμια δύναμη, η οποία μέσω του Νατοϊκού οργανισμού και στο πλαίσιο της πανευρωπαϊκής συνεργασίας (PfP) πρωτοστατεί, - με εντολή του Σ. Ασφαλείας ή και αυτοβούλως - στην επιβολή και διατήρηση της ειρήνης

(peace forcing, peace keeping), με στρατιωτικά, πολιτικά και οικονομικά μέσα, στον κόσμο της Βαλκανικής και της Μ. Ανατολής.

Βασικός μοχλός της νέας αυτής αμερικανικής πολιτικής των επεμβάσεων είναι τα ανθρώπινα δικαιώματα, που, σύμφωνα με το καλούμενο «δόγμα Clinton», προηγούνται της εθνικής κυριαρχίας των κρατών, παρέχοντας απεριόριστες δυνατότητες επιλεκτικών «ανθρωπιστικών» επεμβάσεων (πολιτικών, οικονομικών, στρατιωτικών), κατά το προηγούμενο του containment και στη βάση των αμερικανικών προτεραιοτήτων. Με βάση το Δόγμα Clinton έγιναν οι επεμβάσεις στη Βαλκανική και υπαινίχθηκαν ακόμη και επεμβάσεις στις εξελίξεις του Καυκάσιου χώρου.

Το Δόγμα George Bush του νεώτερου. Ο προληπτικός Πόλεμος

«Επιχειρούμε να αλλάξουμε τον κόσμο, όχι απλά να αλλάξει αφ' εαυτού. να επηρεάσουμε τα γεγονότα προς το καλύτερο αντί να αφεθούμε στο έλεος των γεγονότων».

Η προεδρία Bush συμπίπτει με το πρώτο πλήγμα της τρομοκρατίας κατά της μεγάλης δύναμης των ΗΠΑ, μια συνολική απειλή κατά του οικοδομήματος του δυτικού πολιτισμού. Συμπίπτει ακόμη με τη δογματική κήρυξη του πολέμου κατά της τρομοκρατίας, σε παγκόσμια κλίμακα, με τη βοήθεια των φίλων και συμμάχων των ΗΠΑ, στην ανάγκη και χωρίς τη βοήθειά τους. Το χτύπημα της 11/9, συνέγειρε τη διεθνή κοινωνία στον κοινό αγώνα απέναντι στην τρομοκρατική απειλή. Η πρώτη αντίδραση ήταν η γενική συσπείρωση στο πλευρό των ΗΠΑ, που κήρυξαν τον «Παγκόσμιο Πόλεμο κατά της Τρομοκρατίας».

Η νέα Στρατηγική Εθνικής Ασφαλείας του προέδρου Bush (Σεπ. 2002), υιοθετεί την ενεργό αντιμετώπιση της τρομοκρατίας και τυραννίας, με τη συνεργασία των μεγάλων δυνάμεων: της Ε.Ε., Ρωσίας, Κίνας και Ινδίας, που αντιμετωπίζουν εξίσου αυτή την απειλή. Πρόκειται για μια επιθετική στρατηγική, που εγκαινίασε το 1990 ο τότε αρχηγός του Μικτού Επιτελείου στρατηγός Colin

Powel, η οποία στηρίζεται στη μοναδικότητα της αμερικανικής δύναμης, -ελλείπει της Σοβιετικής απειλής- την οποία οι ΗΠΑ εννοούν να εκμεταλλευθούν, για την προώθηση των εθνικών τους σκοπών. Στο πλαίσιο αυτής της στρατηγικής ο Μπους:

α) Υιοθετεί τον προληπτικό πόλεμο, που αποβλέπει στην απαγόρευση απόκτησης των πυρηνικών και βιοχημικών όπλων και των προηγμένων πυραυλικών τεχνολογιών, από τις χώρες ταραξίες, και στην αποστέρηση των βάσεων υποστηρίξεως της Αλ-Κάιντα.

β) Υιοθετεί την ολοκλήρωση της αντιπυραυλικής προστασίας NMD (National Missile Defense), για την προστασία των ΗΠΑ και των συμμάχων χωρών.

Ο προληπτικός πόλεμος κατά του Αφγανιστάν (Οκτ. 2001) αποτελεί τον πρώτο πόλεμο κατά της τρομοκρατίας, που φαίνεται να κυριαρχεί στον 21ο αιώνα. **Το βασικό στοιχείο** του αντιτρομοκρατικού πολέμου των ΗΠΑ είναι η πλήρης κάλυψη των ενεργειακών ενδιαφερόντων τους στον ευρύτερο χώρο της Μ. Ανατολής. **Το άλλο στοιχείο** των πολέμων του 21ου αιώνα, είναι η επιθετική στρατηγική των ΗΠΑ, που καθιέρωσε το 1990 ο αρχηγός του Μικτού Επιτελείου (JCS) στρατηγός Colin Powell, σε αντίθεση με τη στρατηγική της αποτροπής, που κυριάρχησε κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ "Ε"

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΕΠΙΛΟΓΟΣ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η εθνική στρατηγική των ΗΠΑ εμμένει στην ανάγκη της διαμόρφωσης του κόσμου μας στα πρότυπα του κανόνα της παγκοσμιοποίησης. Πρόκειται για εξαγγελίες που εμπεριέχουν, πρώτιστα, το στοιχείο του εθνικού συμφέροντος και την ιδέα του αμερικανικού ηγεμονισμού.

Ηγεμονισμού που επιβιώνει και αυξάνει με τις επιλεκτικές επεμβάσεις της στον ευρύτερο γεωγραφικό χώρο μας, με το βασικό κριτήριο ότι πίσω από τα γεωγραφικά ενδιαφέροντα υπάρχει η ενέργεια. που μεταφράζεται σε οικονομική και περαιτέρω εθνική ισχύ.

Η μομφή στη μεγάλη δύναμη, για τα όσα πράττει σε αυστηρό πλαίσιο εθνικού συμφέροντος, είναι ασμένως αποδεκτή.

Γενικά αποτελεί γεγονός ότι η πολιτική των μεγάλων δυνάμεων κινεί τα νήματα των πολέμων με δεδομένο ότι η ειρήνη δεν αποτελεί αυθύπαρκτο γεγονός.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Τα ερωτήματα μπροστά στο μέλλον του κόσμου μας είναι μεγάλα και ασύλληπτα από τον κοινό νου. Είναι βέβαιο ότι βαδίζουμε διστακτικά την ατραπό της παγκοσμιοποίησης, με την επίγνωση ότι και οι μεγάλοι δρόμοι της ιστορίας διανοίγονται περπατώντας και την επίγνωση ακόμη, ότι σε αυτή την πορεία μας, είναι δύσκολο να αγνοήσουμε τον παράγοντα της μεγάλης δύναμης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

“A National Security Strategy for a New Century” May, 1997.

“A U.S. Strategy for the 21st Century”, Dec. 2000

“Arms Control Today” January/February 2002

American Enterprise Institute for Public Policy Research, “The Nixon Doctrine” 1972.

Andrew J. Bacevich «Η αμερικανική αυτοκρατορία. Πραγματικότητες και συνέπειες της αμερικανικής διπλωματίας». Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας, 2008

Benjamin Frankel (ed), “The Cold War, 1945-1991”.

Bernard Brodie, “War and Politics”. MackMillan Publishing.

Center of Strategic and International Studies, δελτίο Deading Series No314/1998, Foreign Policy Association, Factors that Influence U.S. Policy.

Daniel S. Papp “Contemporary International Relations”.

Earl Fry-Stan Taylor-Robert Wood “America the Vincible”, Prentice Hall, Englewood Cliffs, New Jersey 1994.

Eduard Mead Earle: « Δημιουργοί της Νέας Στρατηγικής» Συμπληρ. Εκδόσεις Στρατ. Περιοδικών ΓΕΣ, 1962.

George Bush & Brent Scowcroft “ A World Transformed ”.A Division of Random House.

Heading Series No 314/1988, Foreign Policy Association: “Factors that Influence U.S.Foreign Policy.

Henry Kissinger “Diplomacy”, 1994

Howard Zinn, “Ιστορία του λαού των Ηνωμένων Πολιτειών. Μια κοινωνική ιστορία της Αμερικής από την εποχή του Κολόμβου ως τις αρχές του 21^{ου} αιώνα”, Αθήνα, Αιώρα, 2008.

Jesse W. Lewis Jr. “The Strategic Balance in the Mediterranean” American Enterprise Institute for Public Policy Research, Washington DC

Jesse W. Lewis, Jr. "The Strategic Balance in the Mediterranean", American Enterprise Institute for Public Policy Research, 1976.

John Garofano "The Intervention Debate: Towards a Posture of Principled Judgement" SSI, Jan. 2002.

John Lewis Gaddis "Strategies of Containment", Oxford University Press 1982.

John Lewis Gaddis "We now know. Rethinking Cold War History".

John Mearsheimer, «Η τραγωδία της πολιτικής των μεγάλων δυνάμεων» Εκδ.Ποιότητα, 2006

John O' Laughlin (ed) "Dictionary of Geopolitics".

John Spanier & Steven Hook "American Foreign Policy since World War II"

Melvyn P. Leffler: "A preponderance of Power".

"NATO Strategy Documents 1949-1969" Έκδοση Γραφείου Ιστορίας του SHAPE.

Paul Kennedy «The Rise and Fall of the Great Powers».

"Providing for Energy Security"
<http://Clinton2.nara.gov/WH/EOP/NSC/Strategy>.

Richard Vanaistyne,"The Rising of American Empire".WW Norton & Company.

Russel F. W eigley "The American Way of War", Indiana University Press1973.

Samuel Huntington, "Ποιοι είμαστε; Η αμερικάνικη ταυτότητα στην εποχή μας", Αθήνα, Εκδ. Λιβάνη, 2004.

Site<http://usinfo.state.gov/topical/pol/04040801.htm>. 13-4-04

Steven Miller "Strategy and Nuclear Deterrence", Princeton University Press1984

The National Security Strategy of the U.S. of America, Sep. 2002

The National Security Strategy of USA, March 2006.

U.S. department of State, International Information Program, "At-A-Glance" "Global Terrorism" No 1, Sep.2002.

Βασ. Κρεμμύδας, «Εισαγωγή στην Οικονομική Ιστορία της Ευρώπης», μέρος 2ο, βιομηχανικές επαναστάσεις/ βιομηχανικός καπιταλισμός.

Γερμανικό περιοδικό "MARINE RUNDSCHAU": Ναυτική Επιθεώρηση, τεύχος Οκτωβρίου 1981.

Γιώργος Κόκκινος, «Συμβολικοί πόλεμοι για την Ιστορία και την Κουλτούρα. Το παράδειγμα της σχολικής ιστορίας στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής», Αθήνα, Μεταίχμιο, 2005.

Ι.Τ. Βούλγαρης «L' Orient Chretien et l' Europe», Paris 1853.

Κ. Καστοριάδης «Μπροστά στον Πόλεμο». Εκδόσεις Ύψιλον.

Καθημερινή 17-3-2002, Γ. Δελαστίκ

Καθημερινή, 25-4-04.

Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, “Η αμερικανική εξωτερική πολιτική μετά τον ψυχρό πόλεμο. Ιδεολογικά ρεύματα”, Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα, 2000.

Μάνος Εμ. Μάρκογλου, «Το Δόγμα Τρούμαν», Εταιρεία Μελέτης Ελληνικής

Ν. Ψυρούκης «Μικρασιατική Καταστροφή», εκδόσεις Κορόντζη, 1998.

Ν. Ψυρούκης, «Ιστορία της Αποικιοκρατίας», Δ΄ τόμος.

Π. Βόγλης – Ιω. Λαλιώτου – Γ. Παπαθεοδώρου (επιμ.), «Ο πειρασμός της Αυτοκρατορίας», Αθήνα, Μεταίχμιο, 2005.

Παναγιώτης Ήφαιστος, “Αμερικανική εξωτερική πολιτική. Από την «ιδεαλιστική αθωότητα» στο «πεπρωμένο του έθνους”», Αθήνα, Οδυσσέας, Δεύτερη έκδοση, 1995.

Στρατάρχη GRETCHKO Επίσημη έκφραση του Σοβιετικού δόγματος, αποστολή των Ε.Δ. (1974)

Στρατηγός Ορέστης Βιδάλης, «Το Σύγχρονο Γεωπολιτικό Περιβάλλον και η Εθνική μας Άμυνα», «Ελληνική Ευρωεκδοτική», 1988.

www.ifestos.edu.gr